

Istoricul conceptului de personalitate la
diversi autori în raport cu teoriile și
curențele filosofice, științifice și religioase
ale momentului

Dr. Liana Dehelean
UMF Timișoara

PERSONALITATEA

- definiții, descrieri

“personalitatea este unul dintre cele mai abstracte cuvinte ale limbii și ca orice cuvânt abstract ce suferă de o utilizare excesivă, sensul conotativ al său este foarte larg în timp ce cel denotativ e neglijabil”.

Gordon Allport

PERSONALITATEA

- definiții, descrieri

construct mental, un „instrument cognitiv” care

- explică diferențele individuale între oameni (modul în care își percep propriile caracteristici sau sunt percepuți de către ceilalți)
- explică modul caracteristic în care oamenii se comportă (dă sens și coerență comportamentului uman) sau au tendința să se comporte (prezice comportamentul unui individ într-o situație dată)

PERSONALITATE

- Termenul provine de la masca utilizată în teatrul greco-roman care permitea actorilor să schimbe fizionomia personajelor și de asemenea să amplifice sunetul („per sonare”).
- Sensul termenului a evoluat în timp de la iluzie, mască, la aspectul exterior, vizibil al personalității, până la caracteristicile interioare, subjacente manifestărilor publice ale individului.

CARACTER

- folosit ca sinonim pentru personalitate (semn distinctiv, caracteristică, în greacă semn gravat)
- folosit ca semn al tenacității sau a moralității unui individ.
- folosit în psihanaliză în formula “structură de character”, reunind trăsături motivaționale care, fiind în strânsă corelație între ele, formează o structură rezistentă la schimbare.
- folosit în sensul de versant comportamental al personalității.

TEMPERAMENT

- folosit încă din antichitate (Galen pornind de la teoria umorilor a lui Hippocrate) pentru a caracteriza indivizii,
- folosit de William James
- în prezent folosit pentru acele aspecte ale personalității care sunt înnăscute, observabile încă din copilărie, relativ stabile în timp și într-o anumită măsură predictibile la adolescent (Cloninger, 2000).
- se referă la trăsături simple de origine biologică observabile la sugari, în opoziție cu noțiunea mai complexă de personalitate a adultului. (Rutter)

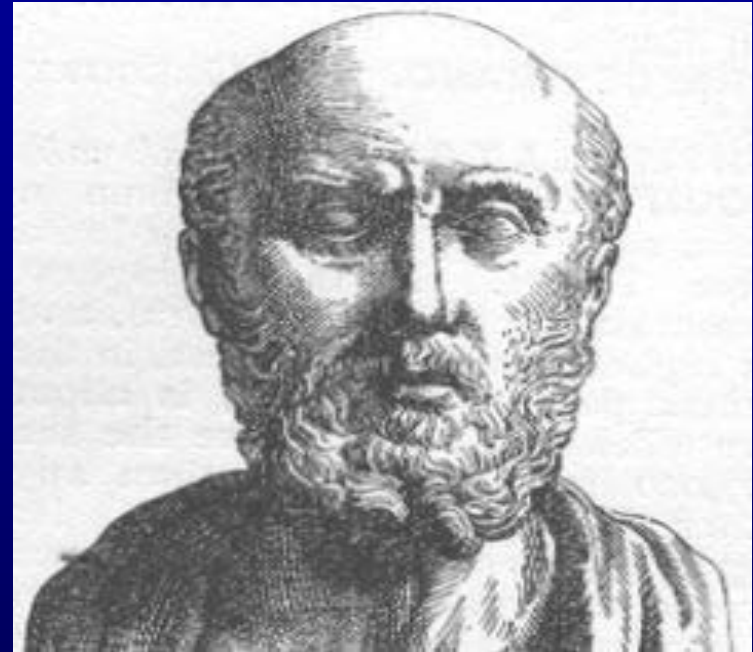
EUL ȘI PERSOANA

- personalitatea nu se reduce la eu deoarece o ființă rațională pură, fără pasiune și sentiment este un EU, dar nu o PERSOANĂ.
- deoarece omul creează valori ce depășesc sfera vieții biologice și psihologice, nivelul spiritual este indispensabil pentru a fi considerat o persoană

(Max Scheller)

HIPPOCRATE – teoria celor 4 umori

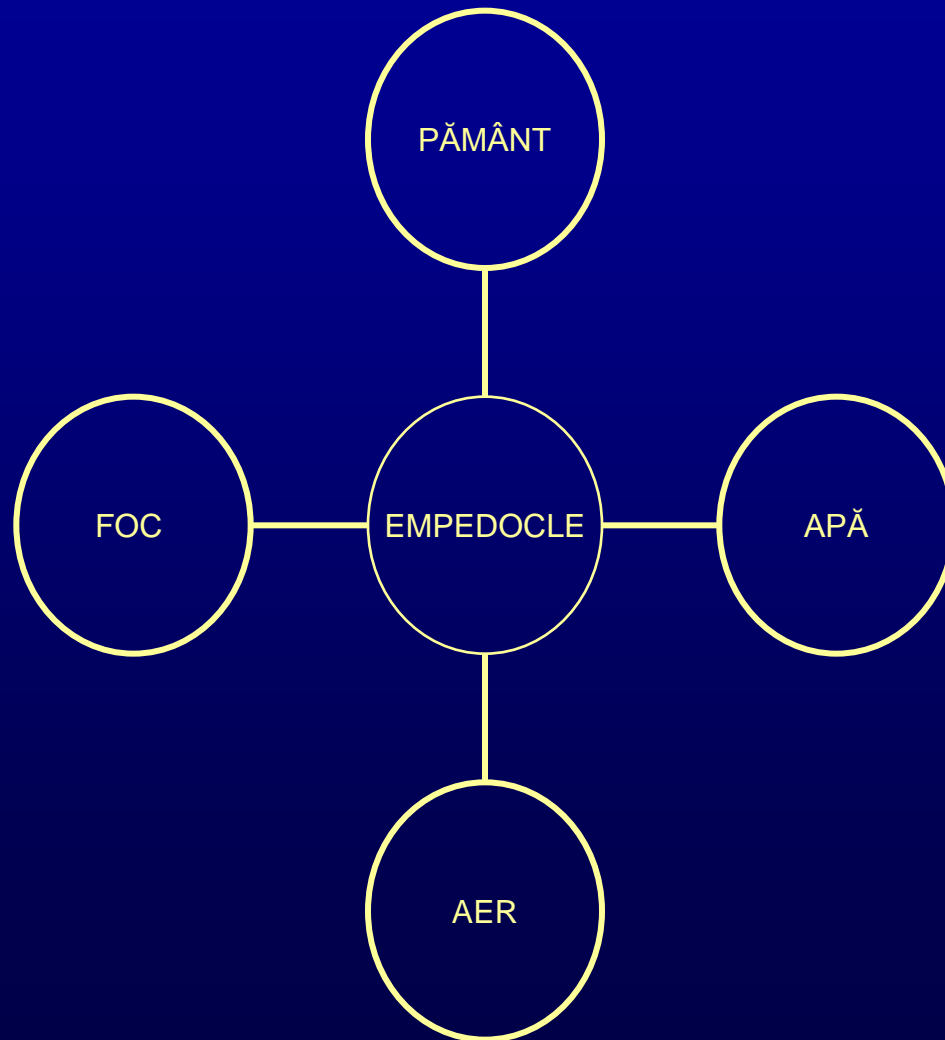
- 4 umori
- 4 organe
- 4 temperamente
- 4 anotimpuri
- 4 elemente
- 4 etape ale existenței umane

HIPPOCRATES

T. sangvinic	T. coleric	T. melancolic	T. flegmatic
Sânge	Bila galbenă	Bila neagră	Flegma
Ficat	Vezi. biliară	Splina	Creierul
Aer	Focul	Pământul	Apa
Primăvara	Vara	Toamna	Iarna

INFLUENȚE: TEORIA CELOR PATRU ELEMENTE SIMPLE EMPEDOCLE

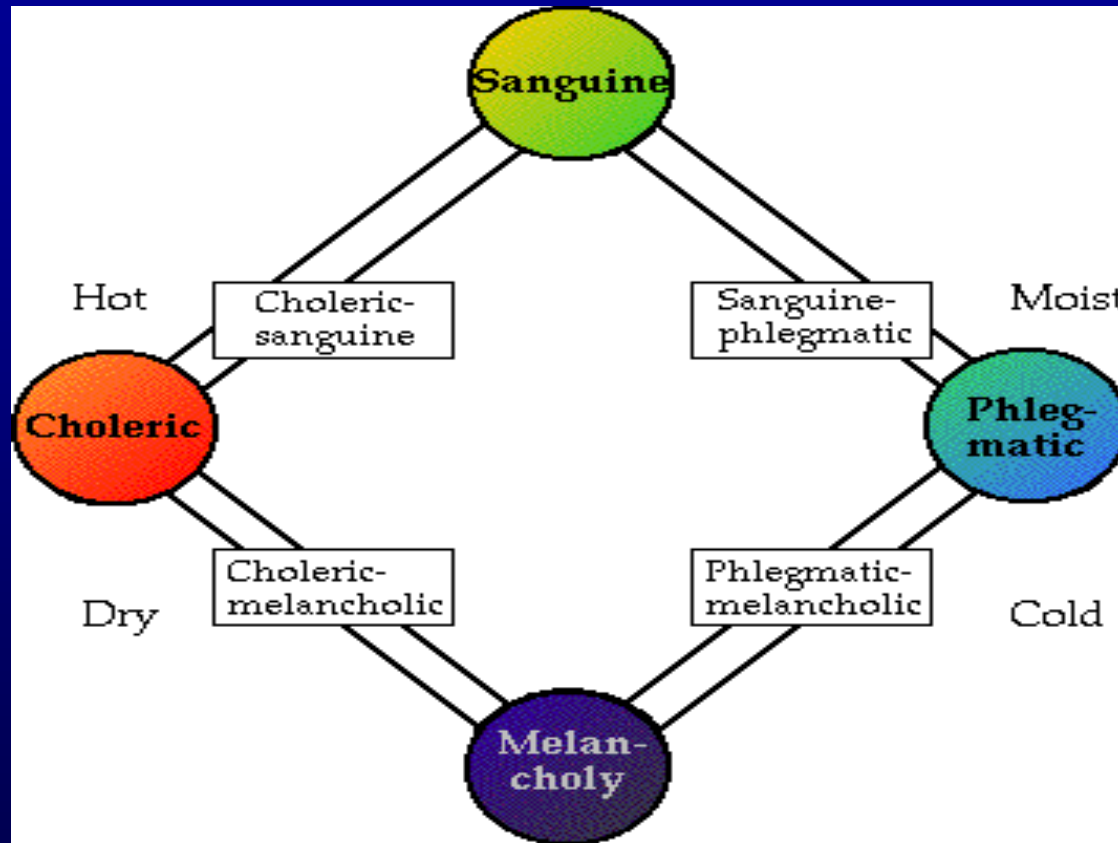

GALEN “Despre temperamentele”

- perechi a câte două elemente simple corelate cu câte un tip temperamental
- căldură și umezeală: t. sangvinic
- căldură și uscăciune: t. coleric
- frig și uscăciune: t. flegmatic
- frig și umezeală: t. melancolic

GALEN “Despre temperamentē”

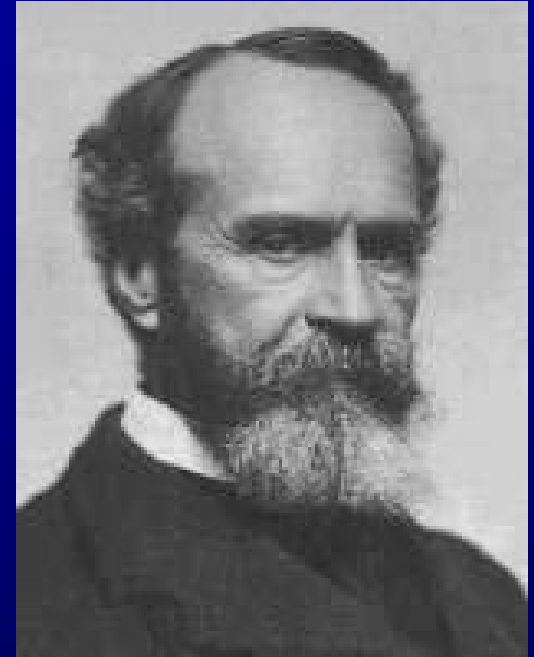

GALEN “Despre temperamentē”

William James

- Influențat de P. Janet
- L-a influențat pe C.G.Jung
- A descris și el o latură subconștientă a sinelui depozitară a celor mai importante valori spirituale (geniul sau sfințenia)

William James

- Temperamente puternice, dure (tough minded) și sensibile (tender minded) pe care le-a corelat cu poziția empiristă și raționalistă în filosofie.
- A subliniat noțiunea de self individual ca un continuu flux de conștiință capabil de liber arbitru.

William James

THE TENDER-MINDED	THE TOUGH-MINDED
Raționaliști (se conduc după principii)	Empirici (se conduc după fapte)
Accent pe intelect	Accent pe simțuri
Idealiști	Materialiști
Optimiști	Pesimiști
Religioși	Nereligioși
Cu liber arbitru	Fataliști
Moniști	Pluraliști
Dogmatici	Sceptici

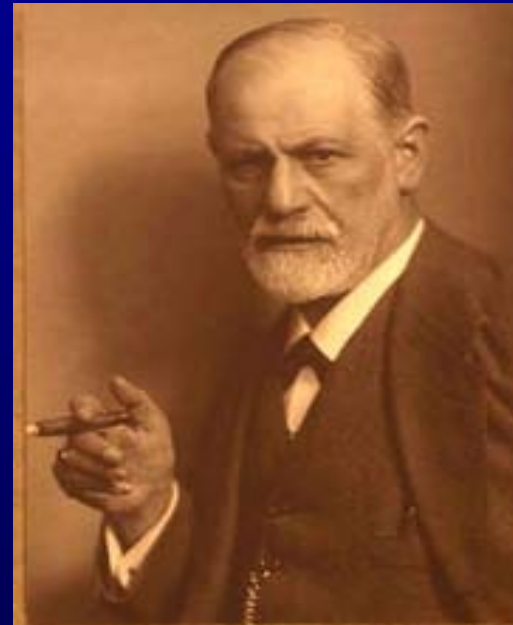
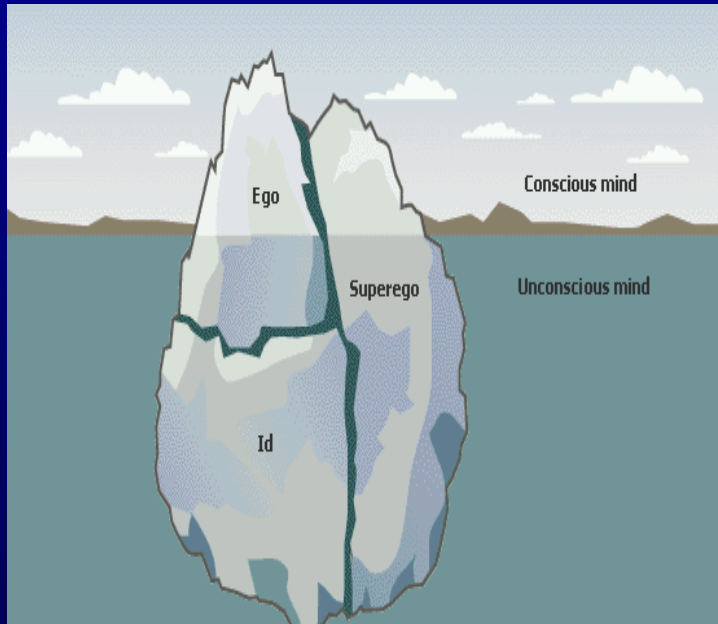
William James- selful

- SELF MATERIAL: corpul nostru, hainele pe care le purtăm, colecții, produsul muncii noastre
- SELF SOCIAL: familia, lor, casa noastră, onoarea, rolurile jucate în contexte diferite
- SELF SPIRITUAL: reflecția asupra propriei persoane, fluxul gândirii conștiente sau o secțiune a acestui flux conștient
- EGO PUR

TEORII ASUPRA PERSONALITĂȚII

- PSIHO-DINAMICE: Freud, Jung
- UMANISTE: Rogers, Maslow
- BIOLOGICE: Eysenck, Cloninger

FREUD ŞI MODELUL PSIHO-DINAMIC

FREUD și MODELUL PSIHO-DINAMIC

Prima lege a termodinamicii: Conform principiului conservării energiei, cantitatea totală de energie este totdeauna constantă, energia poate fi transformată dar nu dispare

La Freud Energia psihică \approx anxietatea

În analogie cu primul principiu al termodinamicii Freud a sugerat că anxietatea rezultată din conflicte apărute în copilărie nu poate dispărea dar poate fi transferată din sfera conștienței în zona inconștientă a sufletului printr-un mecanism de defensă

FREUD și MODELUL PSIHO-DINAMIC

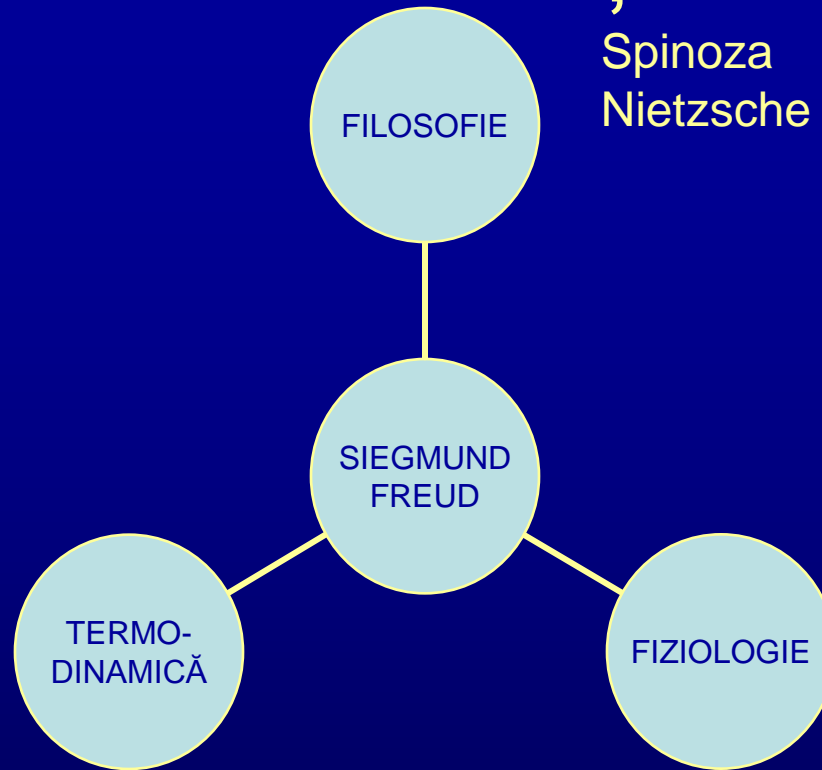
- A doua lege a termodinamicii:

ENERGIA care nu mai poate fi convertită în lucru mecanic pentru a pune în funcțiune un motor este numită ENTROPIE

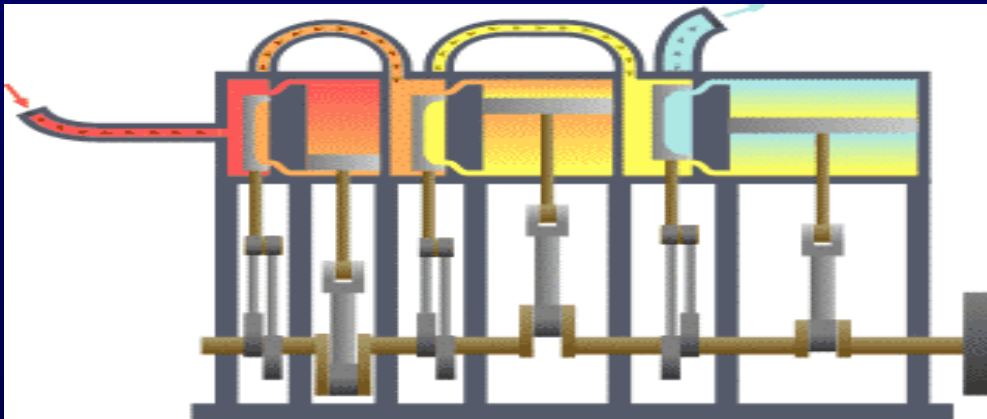
- Principiul morții

INFLUENȚE

- Hess (1840)
 - Mayer (1841)
 - Joule (1843)
 - Helmholtz (1847)
 - Clausius (1850)
- LEGILE
TERMODINAMICII

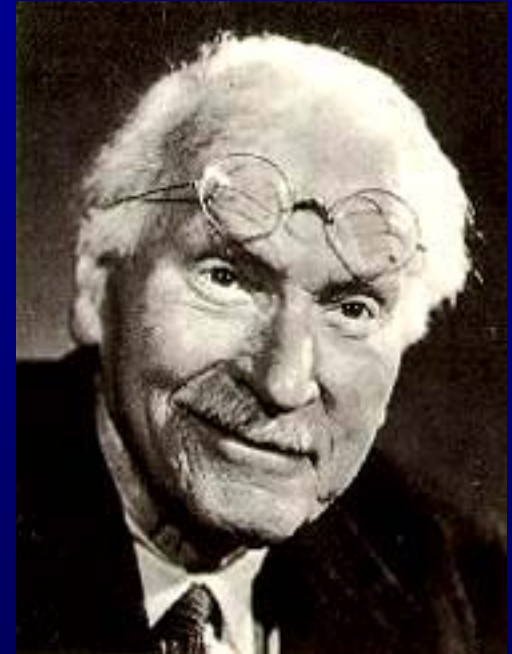
Erwin Brucke (1874): toate organismele, inclusiv omul sunt sisteme energetice cărora li se aplică principiul conservării energiei

C. G. Jung

Dualitate, complementaritate,
conjuncție

- ETRAVERTIT /
INTROVERTIT
- ANIMA / ANIMUS
- PSYCHE (suflet) / MATERIE

Metafora “rizomului”

Experiența religioasă
Creativitatea artistică

EUL
CONȘTIENT

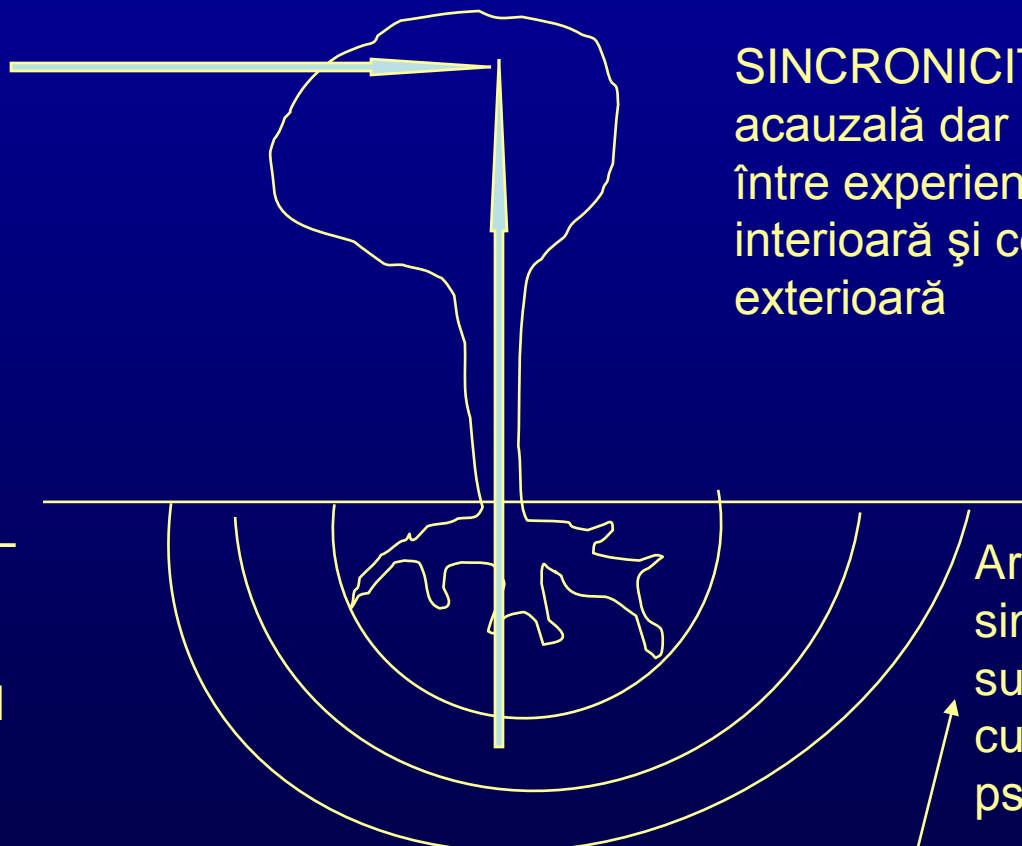
SINCRONICITATE conexiune
acauzală dar cu semnificație
între experiența (lumea)
interioară și cea (lumea)
exterioară

INCONȘTIENTUL
INDIVIDUAL sau
suflet subiectiv
Conținut personal
refulat

INCONȘTIENTUL COLECTIV sau suflet obiectiv
Conținut de la început inconștient (arhetipurile)

Arhetipurile
simboluri universale
sub forma unor
curente de energie
psihică

Instinctele

C. G. Jung: UNUS MUNDUS

“Dacă are loc o unificare între entități opuse cum ar fi spiritul și materia, conștientul și inconștientul, lumina și întunericul și așa mai departe, aceasta se va face încadrul unei a treia, care nu reprezintă un compromis ci ceva nou”.

C. G. Jung (1955)

Teoria cuantică

- Revizuieste conceptele de cauzalitate, determinism și locație (poziție)
- Discută posibilitatea ca proprietățile materiei să aibă o existență obiectivă independentă de observator
- Dualismul particulă-undă și principiul complementarității

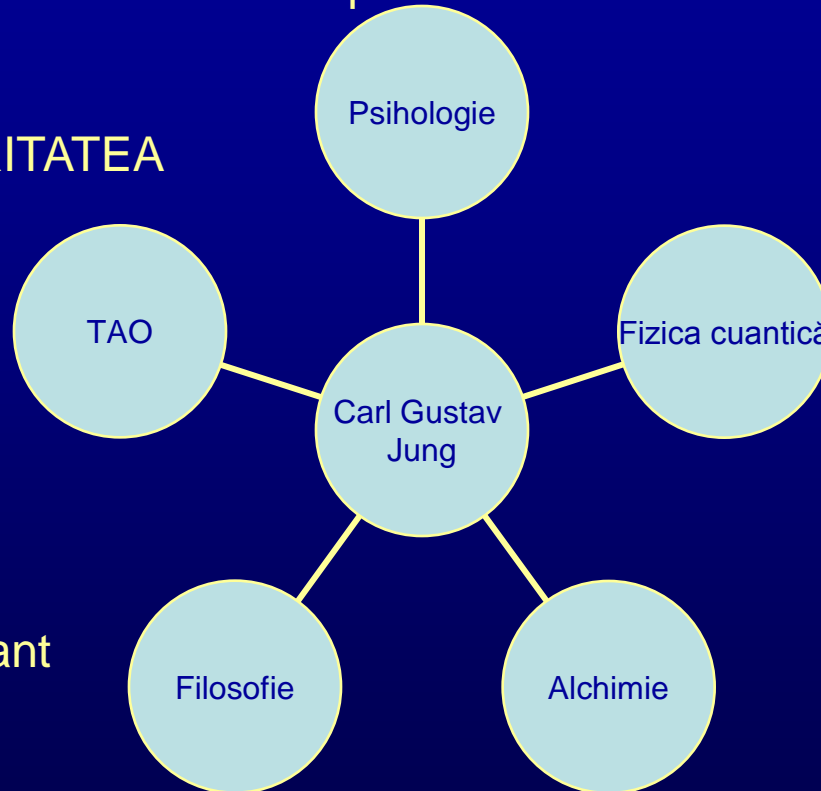
Jung și fizica cuantică

- Așa cum particula este forma observabilă a energiei, iar unda forma neobservabilă, conștientul este partea observabilă a sufletului, inconștientul este partea neobservabilă
- Așa cum unda, spre deosebire de particulă, se supune principiului probabilității, arhetipurile din inconștientul colectiv reprezintă potențial de manifestare

INFLUENȚE

William James
TEMPERAMENTE
complementare

Werner Heisenberg
Erwin Schrödinger
LEGILE FIZICII CUANTICE
Niels Borhr
PRINCIPIUL
COMPLEMENTARITĂȚII
Albert Einstein
MĂSURĂTORILE DEPIND
DE TIMP/SPAȚIU ȘI
OBSERVATOR
Wolfgang Pauli

COMPLEMENTARITATEA
Yin / Yang,
masculin / feminin

Immanuel Kant
NOUMEN /
FENOMEN
Friedrich Nietzsche:
UMBRA

Gerhard Dorn (Dorneus)
UNUM MUNDUM
CONJUNCTIO OPPOSITORUM

Teoriile umaniste

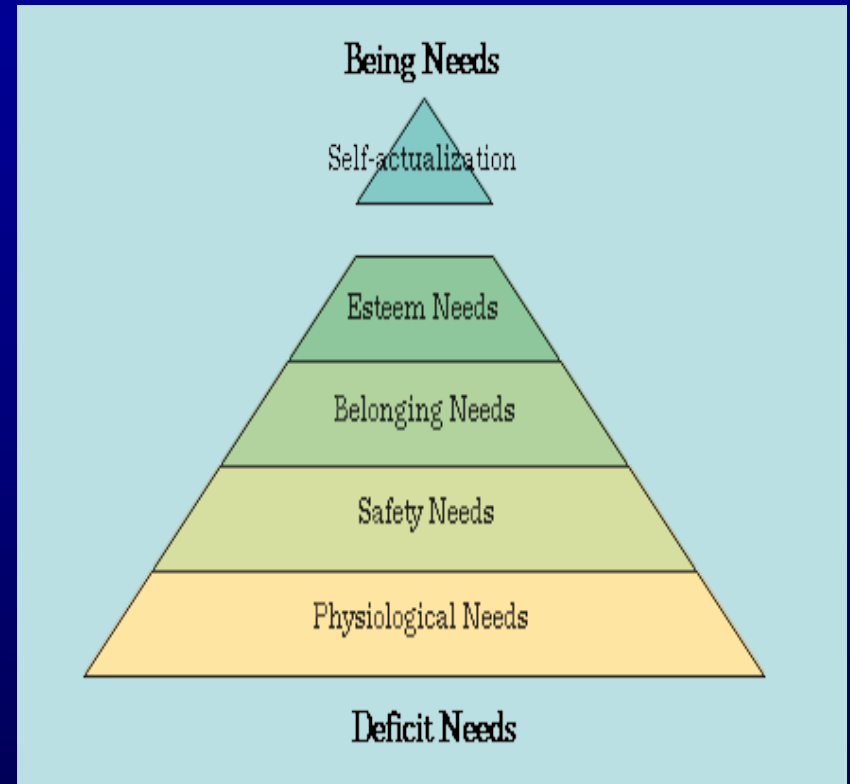
- Accentul e pus pe
 - liberul arbitru
 - dezvoltarea personală, spiritualitate
- Carl Rogers
- Abraham Maslow

Carl Rogers și percepția propriei personalități (self-perception)

- Conceptul self-ului: credințele despre propria natură și comportamentul propriu
- Experiența și conceptul self-ului sunt congruente: experiența arată că personalitatea se suprapune pe conceptul self-ului iar individul se percepe corect.
- Experiența și conceptul self-ului sunt incongruente: experiența arată că personalitatea nu se suprapune pe conceptul self-ului iar individul se percepe incorect, apărând anxietatea

Abraham Maslow

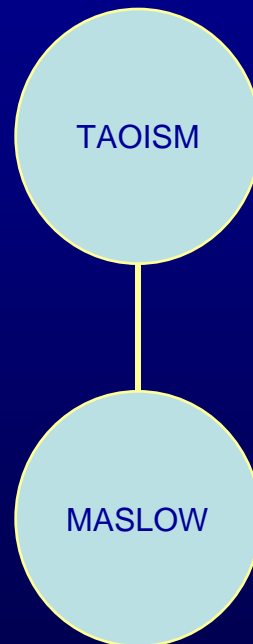
- maturizarea psihologică completă apare doar când potențialitățile individuale sunt complet dezvoltate și împlinite (self actualization)
- nevoia de actualizare a selfului este mai importantă în procesul motivațional decât determinismul biologic (Maslow "Motivation and Personality" 1954)
- nevoi de tip B (being): motivare prin nevoia de împlinire
- nevoi de tip D (deficiency): motivare prin corectarea unei deficiențe

Influențe

Valorile de tip B

globalitatea
perfecțiunea
completudinea
justiția
spontaneitatea
bogăția
simplitatea
frumusețea
bunătatea
unicitatea
ușurința
predispoziția spre joc
onestitatea, adevărul, realitatea
auto-suficiența

THE PEAK EXPERIENCE (EXTAZUL) percepția este de tip transcendental, impersonală, neegoistă, detașată, nemotivată de plăcere, în fuziune cu absolutul (Maslow 1968).

Kurt Schneider “Personalitățile psihopate” (1923/1958).

- 2 concepte distincte: PERSONALITATE ANORMALĂ ȘI PERSONALITATE PSIHOPATĂ
- Personalitatea anormală este o “deviație în limite acceptate de la medie în cadrul unui spectru mai larg al personalității”
- Personalitățile psihopate sunt “personalități anormale care fie suferă datorită anormalității lor fie fac comunitatea să sufere datorită anormalității personalității lor” (1923-1958)
- Influențat de caracterologia lui Ludwig Klages

Kurt Schneider

1. Hipertimic
2. Depresiv
3. Senzitiv
4. Anankast
5. Fanatic
6. Căutând valorizarea, atenția
7. Cu voință redusă
8. Lipsit de afecțiune
9. Astenic
10. Labil emotiv

Această clasificare stă la baza taxonomiei tulburărilor de personalitate din DSM și ICD

DSM-IV (APA 2000 p. 685):

- O tulburare de personalitate este un model durabil al experienței interioare și comportamentului care deviază mult de la expectanțele culturii din care face parte individul, este globală (pervazive) și inflexibilă, are debutul în adolescență sau adultul tânăr, este stabilă în timp și conduce la suferință sau afectând funcționarea individului.
- Cei trei “P”:
- Patologic,: afectarea cogniției, afectivității, controlului impulsului, relațiile sociale ducând la suferință sau afectând funcționarea individului
- Pervasive: funcționarea individului este afectată la multiple aspecte ale vieții individului: viața intimă, rolurile social și ocupațional
- Persistență: debut la adolescență cu persistența după vârsta adultă.

La Kurt Schneider tulburările de personalitate nu sunt forme de boală psihică

Eysenck 3 trăsături principale

- **EXTRAVERSIA:** sociabilitate, implicare în acțiune
- **NEUROTICISM:** anxietate, stimă scăzută de sine
- **PSIHOTICISM:** impulsivitate, răceală, egocentricitate
- **PERSONALITATEA ESTE DETERMINATĂ GENETIC**

4 factori

Isabel Briggs Myers și Katharine Briggs

- Extraversie versus Introversie
- Intuiție versus Sensibilitate (abstract/ concret)
- Gândire versus Sentimente (în luarea deciziilor)
- Percepție versus Judecare

Pornind de la teoria lui Jung despre personalitate

“Big 5” Robert McCrae, Paul Costa, Lewis Golberg

- Extraversie: sociabil, afectiv
- Agreabilitate: simpatic, cald, cooperant
- Conștinciozitate: etică, productivitate
- Neuroticism: anxietate, nesiguranță, tendință la reproșuri
- Deschidere către noi experiențe: imaginație, orizonturi largi de interes

Raymond Cattell

- 16 fattori primari
- 5 fattori secondari

Cloninger- teorie biosocială a personalității

- încorporează aspecte clinice farmacologice și biologice
- trei dimensiuni ale personalității
 - căutarea noului: se corelează cu modularea dopaminei
 - evitarea pericolului: se corelează cu modularea serotoninei
 - dependența de răsplată se corelează cu noradrenalina
- cele opt personalități ale căror caracteristici majore sunt corelabile cu modelul său sunt: antisocial, histrionic, pasiv agresiv, pasiv dependent, exploziv, obsesional, schizoid și ciclotimic

Cloninger și 7 dimensiuni ale personalității

- 4 temperamente:
 - Căutarea noului: explorare, extravaganță, impulsivitate – dopamină
 - Evitarea traumei : pesimism, frică , timiditate - serotonină și GABA
 - Dependența de recompensă: sociabilitate, deschidere – noradrenalină și serotonină
 - Persistența: determinare, ambiție, perfecționism – glutamat și serotonină
- 3 dimensiuni ale caracterului
 - Autodirecționare (self directedness): responsabilitate, scop, self acceptance
 - Cooperare: empatie, compasiune ajutorare
 - Autotranscendența (self transcendence): spiritualitate idealism, iluminare
- Tulburările de personalitate au scoruri reduse la dimensiunile caracteriale de autodirecționare și cooperare
- cluster A al DSM asociat cu scoruri mici la dependența de recompensă
- cluster B al DSM asociat cu scoruri mari la căutarea noului
- cluster C al DSM asociat cu scoruri mari la evitarea pericolului